

VAITELIAISUUSPYYNTÖ POISTETTU

EU/YUTP/EDUSKUNNALLE TIEDOTTAMINEN/ EU:n ihmisoikeusloukkauksia ja -rikkomuksia koskeva maailmanlaajuinen pakotejärjestelmä

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

EU:n neuvosto valmistelee päätöstä uusista pakotteista EU:n maailmanlaajuisen ihmisoikeuspakotejärjestelmän puitteissa. Listauksia esitetään kohdistettavaksi useisiin henkilöihin ja yhteisöihin, joiden katsotaan syyllistyneen vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin siviilejä kohtaan. Perusteena kaikille listauksille on siviileihin kohdistunut seksuaalinen tai sukupuoleen perustuva väkivalta.

Suomen kanta

Suomi tukee vuonna 2020 perustetun EU:n maailmanlaajuisen ihmisoikeuspakotejärjestelmän aktiivista ja johdonmukaista toimeenpanoa. Suomi pitää tärkeänä, että EU kohdistaa pakotteita niihin henkilöihin ja toimijoihin, jotka ovat syyllistyneet vakaviin ja systemaattisiin ihmisoikeusrikkomuksiin.

Sukupuolten tasa-arvo ja naisten ja tyttöjen oikeudet on määritelty Suomen painopisteeksi ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toiminnassa. Suomi pitää perusteltuna, että EU kohdistaa pakotteita henkilöihin ja yhteisöihin, jotka ovat syyllistyneet seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan siviilejä kohtaan eri maissa. Suomi korostaa pakotteiden huolellista valmistelua. Johdonmukaisuuden, suhteellisuuden ja vahvan oikeusperustan on jatkossakin oltava lähtökohta EU:n pakotepolitiikalle.

Suomi korostaa, että pakotelistauspäätöksiä koskevan perusteluaineiston tulee olla kattavaa ja avoimiin lähteisiin pohjautuvaa, ja että esitettyjen listausten riittävät perustelut tulee varmistaa. Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä esitettyjen maidenkohdalla, jotka ovat Afganistan, Etelä-Sudan, Venäjä ja Keski-Afrikan ta-

savalta. Riippumattomien kansainvälisten ihmisoikeustoimijoiden (ml. YK:n ihmisoikeusmekanismit ja kansainväliset järjestöt) raportit vahvistavat, että em. maissa on tapahtunut vakavaa seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa siviilejä kohtaan.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä Afganistanin tapauksessa. On keskeistä, että naisten ja tyttöjen oikeuksien polkemiseen ja muihin ihmisoikeusrikkomuksiinsoylyllistyneet Taliban-johtajat saatetaan rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän kohdentamista venäläistahoihin. Venäjän laitton hyökkäyssota Ukrainaa vastaan on kärjistänyt Venäjän jo ennestään heikkoa ihmisoikeustilannetta ja paljastanut Venäjän voimaviranomaisten toteuttamia ihmisoikeusloukkauksia sekä Venäjällä että hyökkäyksen kohteena olevassa Ukrainassa.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä Etelä-Sudanissa. Suomi on osana EU:ta pitänyt toistuvasti Etelä-Sudanin heikkoa ihmisoikeustilannetta esillä eri foorumeilla.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä Keski-Afrikan tasavallassa, jonka ihmisoikeustilanne on riippumattomien raporttien mukaan erittäin heikko ja jossa on raportoitu vakavista ihmisoikeusloukkauksia siviilejä kohtaan.

Riippumattomien kansainvälisten ihmisoikeustoimijoiden raportit vahvistavat, että em. maissa on tapahtunut vakavaa seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa siviilejä kohtaan (ml. YK:n riippumattomat ihmisoikeusmekanismit ja kansainväliset järjestöt). Maiden ihmisoikeustilanne on myös kansainvälisen huomion kohteena (muun muassa YK:n ihmisoikeusneuvoston istunnoissa).

Pääasiallinen sisältö

Neuvoston 8.12.2020 voimaan tullut päätös (YUTP) 2020/1999 ja asetus (EU) 2020/1998 mahdollistavat pakotteiden asettamisen sellaisia luonnollisia henkilöitä, oikeushenkilöitä, yhteisöjä tai elimiä vastaan, jotka ovat vastuussa neuvoston päätöksessä ja asetuksessa tarkoitetuista vakavista ihmisoikeusloukkauksista ja –rikkomuksista riippumatta siitä, missä ne ovat tapahtuneet (UTP 14/2019 vp).

Tällaisilla kohdennetuilla pakotteilla toteutetaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 21 artiklassa määrättyjä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteita. Niillä myös edistetään unionin toimia demokratian, oikeusvaltioperiaatteen, ihmisoikeuksien ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden vahvistamiseksi ja tukemiseksi yllä mainitun 21 artiklan mukaisesti. Tällaisten kohdennettujen pakotteiden soveltaminen on yhdenmukaista unionin tämän alan yleisen strategian kanssa ja vahvistaa unionin valmiuksia edistää ihmisoikeuksien kunnioittamista.

Kohdennettuja pakotteita sovelletaan vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin ja –rikkomuksiin. Pakotejärjestelmää koskevassa päätöksessä ja asetuksessa mainitaan seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva väkivalta yhtenä kriteerinä pakotelistauksen tekemiselle.

Kyseisen pakotejärjestelmän pakotetyyppejä ovat henkilöihin sovellettava maahantulo ja kauttakulkukielto EU:n alueella sekä henkilöihin ja yhteisöihin sovellettava varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttäminen. Lisäksi pakotelistattuihin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistetaan kielto asettaa varoja tai taloudellisia resursseja näiden saataville tai hyödynnettäviksi suoraan tai välillisesti.

Suomi on tuominut jyrkästi Talibanin rajoitukset Afganistanin naisten oikeuksiin ja on hyvin huolestunut niiden laajemmista vaikutuksista. Naisten ja tyttöjen oikeuksia sortava

kierre on jatkunut Talibanin valtaannoususta lähtien, mikä vaatii koordinoitua vastausta kansainväliseltä yhteisöltä. Pakotelistaukset nousivat esille yhtenä keinona vastata Talibanin ihmisoikeusloukkauksiin ja keväällä 2023 kaksi Taliban-ministeriä listattiin EU:n maailmanlaajuiseen ihmisoikeuspakotejärjestelmään vakavien siviileihin kohdistuneiden ihmisoikeusloukkauksien vuoksi. Nyt annettava esitys koskee kolmea muuta Talibanin johtohenkilöä; Talibanin oikeusministeriä, koulutusministeriä sekä Talibanin korkeimman oikeuden presidenttiä. Talibania ja sen ihmisoikeusloukkauksiin syyllistyneitä johtohenkilöitä on pyrittävä rankaisemaan keinoilla, jotka eivät kohdistu Afganistanin kansaan, ja pakotteet ovat yksi eivätkä EU:n ainoa vastaus Talibanin kielteisille toimille. Suomi tiedottaa pakotelistauksille olevan mahdollisia vaikutuksia Taliban johtohenkilöiden kanssa käytävään dialogiin, joka on edellytys tehokkaalle avun toimittamiselle hätää kärsiville kansalaisille, mutta katsoo, että listattavien henkilöiden toimet vaativat selkeän vastauksen, minkä vuoksi henkilöihin kohdistuva pakotelistaus on perusteltua.

Venäjän asevoimat on syyllistynyt vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin Ukrainassa. Venäjän joukkojen vetäytyttyä Ukrainan pohjoisosista mm. Butšan ja Irpinin kaupungeissa paljastui venäläisotilaiden laajamittaisia ihmisoikeusloukkauksia ukrainalaisia siviilejä kohtaan, ml. seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa. Myöhemmin vastaavia rikoksia on paljastunut muilta Venäjän miehityksestä vapautetuilta alueilta, mm. Hersonissa. Venäjän käynnistämä sota Ukrainaa vastaan on kärjistänyt myös Venäjän sisäistä, jo ennestään heikkoa ihmisoikeustilannetta. Tuhansia ihmisiä on pidätetty sotaa vastustavissa mielenosoituksissa tai pienemmissä tempauksissa ja kiinniotettujen väkivaltaisesta kohtelusta on uutisoitu.

Etelä-Sudanin ihmisoikeustilanne on edelleen ongelmallinen ja heikko. Etelä-Sudania syytetään useista ihmisoikeusloukkauksista, ml. laittomat tapot, teloitukset sekä seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva väkivalta. Maan poliittinen ja yhteiskunnallinen tila on erittäin kapea. Etelä-Sudanin sisällissota alkoi 2013, ja lähes viisi vuotta kestäneen sodan jälkeen rauhansopimus allekirjoitettiin alkusyksystä 2018. Rauhansopimuksen mukainen kansallisen yhtenäisyyden transiiohallitus perustettiin helmikuussa 2020. Sopimuksen varsinainen toimeenpano etenee kuitenkin erittäin hitaasti, ml. aseellisten ryhmittymien yhdistäminen yhdeksi kansalliseksi armeijaksi ei ole edennyt suunnitellusti siirtymäkauden parlamentin uudelleenmuodostamisessa ollaan jäljessä. Rauhansopimuksen mukaista siirtymäaika jatkettiin elokuussa 2022 jo kolmatta kertaa aina helmikuuhun 2025 asti. Alueelliset, etnisten ryhmien väliset väkivaltaisuuudet ovat lisääntyneet merkittävästi. Suomi on osana EU:ta pitänyt toistuvasti Etelä-Sudanin heikkoa ihmisoikeustilannetta esillä kansainvälisillä foorumeilla, ml. ihmisoikeusneuvoston istunnoissa. Suomi ja EU haluavat tukea rauhansopimuksen toimeenpanoa Etelä-Sudanissa.

Keski-Afrikan tasavallan ihmisoikeustilanne on erittäin heikko ja maassa on käynnissä aseellinen konflikti, jossa on osallisena useita aseellisia ryhmiä. Riippumattomien YK- ja kansalaisjärjestöraporttien mukaan kaikki maassa toimivat aseelliset ryhmät ovat syyllistyneet vakaviin ihmisoikeusrikkomuksiin siviilejä kohtaan ml. seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan. Raportoituja seksuaalisen tai sukupuoleen perustuvan väkivallan tapauksia on tuhansia, ja todellisen lukumäärän arvioidaan olevan virallisia tilastoja huomattavasti suurempi.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

UM/POL-40, Janina Hasenson, +358 295 351 902

UM/POL-30, Marjaana Hyppönen, +358 295 350 058

UM/OIK-10, Sofia Björkqvist, +358 295 350 761

UM/ASA-40, Eero Vento, +358 295 350 448

UM/ALI-20, Maria Kurikkala, +358 295 350 337

UM/ALI-30, Milja Tomi, +358 50 479 7031

VAHVA-tunnus

EU/261/2023